

הסוכנות לעבור את הגבול לסוריה (שם שלטו או האנגלים), נאטר על-ידי האנגלים כמה שניות אחרי שאהוד אבריאלי נע- למ מצדו. האנגלים הביאוהו אל שרת, שחיכה לו במקום המאטר (בחלב). לאחר מכן נשלח למאטר ממושך בקאהיר. (ה) אחרי שהאנגלים ידעו את כל פרטי השליחות הגור- רלית, פירסמו אותה בזדון על גלי הבי.בי.סי. — ובזאת סיכלו סופית את הצעת אייכמן. כחצי מיליון יהודים הונ- גריים הושמדו אחרי אישובו של בראנד.

קרוב לחדאי שבראנד צודק בסברו כיום שאפשר היה לה- ציל את יהודי הונגריה, אילו ניתן לו לחזור לשם כש- בידו הסכמתה הכוזבת של הסוכנות, כדי למשוך את המשא- והמתן שבבועות המעטים ששרדו עד לכיבוש הונגריה בידי הרוסים.

★★★
למה התכוון אייכמן?

רכי כפי מפתובכ לכן סביב השאלה: מה היתה כו- נתו האמיתית של אייכמן?
השופט הלוי, ושאר מצויקי שרת ואבריאלי, טענו כי הצ- עת אייכמן לא היתה רצינית. אם כן, מדוע הציע אותה? התשובה האפשרית היחידה: כדי להרדים את יהודי הונגריה, לאפשר את חיסולם בשקט.

והי טענה כמעט אבסורדית. מגוחך לחשוב כי הצמרת הנאצית תשלח יהודי במטוסים בלדרים מיוחד לשטח ניטראלי, למטרה ממוקפת כזאת. מכיון שאיש לא ידע על ההצעה, לא יכלה גם להרדים איש, מלבד חברי ועדת ההצלה עצמם.

נות היהודית. לא היתה לו כל אפשרות אחרת, אחרי שהח- ליט להרשיע את קסטנר. כי אייכמן היה להרשיע את קסט- נר מבלי להסיק את המסקנה שהצעת אייכמן היתה כוזבת, והמשא-מתן עמו היה פשע. ואם היתה הצעת אייכמן כוזבת, הרי צדקו אנשי הסוכנות, שמסרו את השליח בראנד לאינטליגנציה הבריטית.

לא ר העובדות הידועות כיום, קרוב לוודאי כי מסקנותיו של הלוי היו בלתי-נכונות. אך הן היו לפחות הגיוניות בפני עצמן. השופטים העליונים, לעומת זאת, הרסו את בניינו של הלוי מבלי להקים תחתיו בנין אחר. הם טיהרו את קסטנר במידה רבה — מבלי להטיל כל אשמה על מנהיגי הסוכנות. כך נשאר הטישטוש שריר וקיים עד להופעתו של אייכמן עצמו.

★★★
השליחות הגורלית

העובדות היסודיות של פרשת קסטנר אינן מוטלות בספק. כל הנוגעים בדבר מסכימים לגירסה אחת — אף שכל אחד מפרש אותה בצורה אחרת, בהתאם לאהבותיו ולשנאותיו האישיות. העובדות:

(א) בבירואפשט פעלה ועדת-הצלה ציונית. קסטנר לא היה אלא חבר אחד בה — לא מנהיגה ולא מתחה הקח שלה. עד הרגע האחרון פעל בשיתוף-פעולה ותוך הסכמה מלאה עם כל שאר חברי הוועדה — ואם פשע הוא, פשעו כל האחרים, כולל יואל והאנסי בראנד. רק במשפט גרינחלד הפך קסטנר למנהיג בלעדי — בגלל יהירותו שלו.

קסטנר: איש השנה תשי"ד

מובן גם מדוע הציע אייכמן מה שהציע. הירישה לקבל ממצעצמות המערב משאיות למען הצבא הגרמני היתה כיוסי מצויין, למקרה שדבר השליחות יגיע לאוזני היטלר. הכנת אליבי כזה התאימה בהחלט לאופיו הפחדני של אייכמן, הפ- קיד הקטן שעלה לגדולה.

אם נכונה סברה זו, יוכל אייכמן לטעון במשפטו כי מדינות המערב, בעזרת הסוכנות היהודית, חיבלו בנוסיון אמיתי להציל את יהודי הונגריה.

★★★
גיבור בשיר ורם

רי ודיקה קסטנר לא היה אדם סימפטי במיוחד. הוא היה הרפתקן, קלפן, חובב מותרות, יהיר, שחצן, מלחך פניכם של גדולים, בעל בוז בולט לנחותים ממנו. הוא היה אגרימאניאק. הוא שיקר בבית-המשפט, ובהודמגויות אחרות. הוא לא היה איש גדול משום בחינה שהיא.

אולם רק בספר-הילדים נקיים הגיבורים מכל רבב. אם נכונה הגירסה כי הצעת אייכמן היתה רצינית — ואין כמעט מנוס ממנה — הרי היה קסטנר גיבור לאומי. יחד עם חבריו, כמו האנסי בראנד, ניהל את המשא-ומתן תוך סכ- נה מתמדת לחייו, שהיו תלויים על בלימה. הוא חזר לאזור הנאצי אחרי שכבר ניתן לו לבקר בשחיץ התופשית. בשלב הסופי של המלחמה, עזר להצלת רבבות יהודים במחנות הריכוז וההשמדה.

כפי שסיכם זאת השנה יואל בראנד, אדם ששנא את קס- טנר וקינא בו: "אלה שלא עשו את ההיסטוריה של ההצלה הם שכתבו אותה. אלה שעשו את ההיסטוריה של ההצלה — טוב או רע — הם שהיו קורבן כחיבתה, אם איתרע מזלם ונשארו בחיים." ובמקום אחר: "קסטנר הציל יותר יהודים משופטיו, מאשימו וסניגוריו גם יחד."

שאר ההאשמות נגד קסטנר עומדות על כרעי תרנגולת. כפי שהוכיח בראנד, דאגה ועדת-ההצלה להזהיר את יהודי הונגריה מפני הגורל הצפוי להם. עמדתה בפרשת הצנחנים הארצישראליים, שבאו כשליחי האינטליגנציה הבריטי, היתה נכונה, כי שליחת הצנחנים בשעה העדינה ביותר של המשא- והמתן להצלה היתה מעשה-טירוף.

רק פרשה אחת נשארה סתומה: ההצהרות שמסר קסטנר אחרי המלחמה למען קציני הס.ס. בכר וקרומיי. קשה לקבל את טענת קסטנר, שעשה מה שעשה מפני שרצה לגמול לאנשים שעזרו להציל יהודים — אפילו היו פושעי-מלחמה. קסטנר שיקר לאחר מכן בענין זה, מפני שהוא עצמו לא האמין שהסבר זה יתקבל.

יתכן כי תעלומה זו קשורה בתעלומה אחרת: העלמה של רכבת-האוצר, שנשארה את רכוש יהודי הונגריה, שהוזכר כניכול על-ידי בכר בתום המלחמה. ברור שקסטנר לא גנב את הרכוש וגם לא קיבל חלק ממנו כדמי-לאיתרחן מידי בכר, כי קסטנר מת איש עני.

הסבר סביר: שהרכוש הועבר לקרנות סודיות של מפא"י או של מנגנון קרוב לה, וכי תמורת זה הותר לקסטנר להעיד למען בכר. גירסה זו עלולה להסביר מדוע קסטנר קסטנר אחרי המלחמה, על-ידי ועדה פנימית של מפא"י, מאשמות שונות שהוטחו בפניו. היא גם מסבירה מדוע שיקר קסטנר בבית-המשפט, לפי הוראות צמרת מפא"י, בי קשר להכרזה לטובת בכר.

★★★
פשעי המערב

אם יטען אייכמן במשפטו כי הצעתו היתה רצינית, אין הדבר משחרר אותו מאחריות למעשיו. פושעי-מלח- מה נשאר פושעי-מלחמה, גם אם היה מוכן להציל חלק מקור- בנותיו מתוך נימוקים שאין להם קשר עם רחמים אנושיים. אולם הוא יצליח לפחות להרחיב את מעגל הפושעים, לכלול בו את אנשי הצמרת בארצות-הברית, בלונדון ובירושלים. מיבן שאי-אפשר להשחת את פשעי-המחלל של מדינאי המערב לפשעי-המעשה של הנאצים. משמיד-המיליונים לא יגורקו מפשעים רק מפני שאויביהם לא עשו מאומה כדי (החשך בעמוד 35)

כוח להתקלה - תמונה שצולמה על-ידי איש מחתרת

וכפי שבראנד מוכיח בספרו, לא היתה ממילא כל אפשרות מעשית שיהודי הונגריה ילכו בדרכי גטו ורשה, יצאו למרד מווייני. התנאים בהונגריה היו שונים לחלוטין מאלה ששררו בפולין.

אם כן, היתה ההצעה רצינית. מה היתה כחנתה?
אין ספק שפקיד קטן כמו אייכמן לא יזם הצעה כה מר- חיקת-לכת. היא באה מלמעלה, קרוב לידאי מלשכתו של הימלר.

יכול להיות שהימלר קיווה באמת להשיג בדרך זו ציוד מלחמתי. הדבר נראה מגוחך — אך לא יותר מגוחך ממי- עשים אחרים של הימלר בסוף המלחמה, כאשר ניסה לבוא במגע עם האנגלים.

אפשרות הרבה יותר סבירה היא כי הימלר כבר הכין את מיבצעו האחרון — נסיונו להפוך את עצמו לדיקטטור במקום היטלר, ולכרות ברית עם מעצמות-המערב להשמדת המלחמה בצורתא נגד הרוסים.

הימלר ניסה למצוא דרכים שונות לפתיחת מגע עם בנות הברית. הוא פנה לשבדים, לשווייצים ולאנשי החאטיקאן. מתקבל על הדעת כי הטיל על אייכמן, המומחה שלו לעניני יהודים, לפתוח דרך נוספת באמצעות הסוכנות היהודית. על רקע זה מובנת שליחותו של בראנד במטוס גרמני.

ובגלל רצון הסניגוריה להטיל עליו אישית את כל האחריות. יתכן כי זו עלתה לו בחייה.

(ב) ועדת-בירואפשט נעזרה בסוכנים גרמניים רבים, הן מבין אנשי המודיעין של הצבא הגרמני והן מבין אנשי הגסטפו. תמורת כסף עזרו סוכנים אלה להציל יהודים, להעביר הודעות מתחתיתיות, לקיים קשר רצוף עם שליחי הסוכנות באיסטאנבול ולהעביר סכומי-כסף למימון הפעולה. בין השאר דאגה הוועדה להעביר לסוכנות באיסטאנבול דו"חים מלאים על פעולות-ההשמדה של הנאצים — כך שראשי הסוכנות בירושלים ידעו היטב מה קורה באירופה.

(ג) עם הופעת אייכמן בבירואפשט, פתח יואל בראנד, בשם הוועדה, במשא-ומתן עמו. אייכמן הטיל על בראנד לנסוע במטוס גרמני מיוחד לאיסטאנבול הניטראלית, להציע לראשי הסוכנות לקנות מיליון יהודים תמורת עשרת אלפים מש- איות. אייכמן הבטיח להפסיק את ההשמדה מיד אם יחזור בראנד ויביא תשובה חיובית עקרונית, להעביר מפרעה בסך 100 אלף יהודים לחוף-לארק, לפוצץ את מיתקני אושויץ.

(ד) קסטנר רצה לצאת לשליחות בעצמו. הוא חשש ש- בראנד חלש-איפי מדי, שלא יוכל לבצע שליחות כה גורלית, כמו לעורר את צמרת הסוכנות מתרומתה. היתה זאת הערכה נכונה לגמרי. בראנד הגיע לאיסטאנבול, התפתח על-ידי שליחי